

Dragutin Barac i Marin Škrković

O DOMOVINSKOM RATU

UVOD

Pobjeda u obrani domovine, kao što znamo, donijela je hrvatskoj samostalnost i neovisnost, što je dokaz da je naš narod itekako sposoban sačuvati ne samo teritorijalni integritet, već i nacionalni identitet.

Dugotrajan, iscrpljujući rat, koji nam je nametnut, ostavio je za sobom nenadoknadive gubitke u ljudstvu i materijalnim dobrima. Pobjijene, osakaćene i prognane obitelji, poginuli branitelji i civili, brojni invalidi nadasve su najveće žrtve bezumne velikosrpske agresije na Hrvatsku. No, i ostalo pučanstvo naše domovine osjetilo je svu težinu opakog sukoba. Razoreni gradovi, naselja, sela, uništena privreda i tržišne komunikacije izazvat će dalekosežne posljedice.

Opustošena ekonomija, egzistencijalna neizvjesnost i povećana nezaposlenost dovode do erozije morala, naglog porasta kriminala u svim oblicima i na svim razinama, a rezultat toga je gubitak kolektivnog samopoštovanja i socijalna kriza.

O tako osjetljivoj temi kao što je Domovinski rat najčešće je nezahvalno pisati. Različita viđenja istih događaja, podijeljenost mišljenja o svrsishodnosti pojedinih akcija te poteškoće u prikupljanju podataka autore usmjeravaju prema samom rubu površne nestvarnosti.

Navedeni razlozi, uz ograničenje prostora u ovom izdanju, svest će osvrt na Domovinski rat na najmanju moguću mjeru. Nadalje, vjerujemo da nam se to neće uzeti za zlo kad smo svjesni činjenica da ta tema zaslužuje ne samo mnogo više prostora, već i zasebno izdanje. Takva je knjiga u planu, građa se prikuplja i nadamo se da će u dogledno vrijeme ugledati svjetlo dana.

PRIPREME

U vrijeme kad veliki dio hrvatske populacije još nije vjerovao u izbijanje stvarnog i dugotrajnog rata, Primorci, pa tako i žitelji našeg kraja, započeli su s pripremama za obranu domovine.

Konkretno, u Crikvenici je 14. prosinca 1990. godine osnovan Štab obrane Općine Crikvenica. Kako je Štab osnovan po napatku MUP-a RH, tako je prvi zapovjednik Štaba po funkciji bio Stjepan Marušić (kao načelnik MUP-a Općine Crikvenica), a nakon njega Borislav Perica (također kao načelnik MUP-a Općine Crikvenica). Ostali članovi bili su Luka Pobor, Dragutin Barac i Berislav Gašparović (sekretar za Narodnu obranu). Nakon toga Štab obrane

mijenja naziv u Krizni štab pa je tako prvi predsjednik Kriznog štaba bio Luka Pobor (tada predsjednik Općine), a nakon njega Dragutin Barac (predsjednik Izvršnog vijeća Općine). Općina Crikvenica je tada teritorijalno objedinjavala područja današnjih gradova Crikvenice, i Novog Vinodolskog i Općine Vinodolske.

Centar za obavješćivanje sa svim zaposlenicima, referent veze i krypto zaštite Nikola Lukatela te Tihomir Jurić (zamjenik sekretara za NO) uključuju se u rad Štaba. Njima se pridružuje Ivan Manestar (komandant Štaba Teritorijalne obrane) i svi zaposlenici Sekretarijata i Općinskog štaba TO.

Na prvom sastanku Štaba obrane Općine Crikvenica odlučeno je da se vojni obveznici više ne šalju na odsluženje vojnog roka u JNA, da ih se povuče iz JNA te da se izradi plan pripravnosti koji će objediniti TO sa svim ostalim vojnim obveznicima. Ubrzano se radi na stvaranju robnih rezervi, nabavci naoružanja i kompletiranju vojne opreme.

Štab obrane je odlučio da se svo oružje crikveničkih lovaca preda u MUP jer je oružje TO prethodno bilo odvezeno u skladišta JNA na Grobniku. Lovci su se spremno odazvali i to je tada bilo jedino oružje, uz oružje MUP-a, dostupno braniteljima. U poduzećima su se izradile čelične zapreke – «ježeži», napunile su se vreće s pijeskom za grudobrane, nabavilo se veliki broj boca butana te su od toga napravljene zapreke prema Rijeci od kuda je prijetio prodor JNA.

U međuvremenu došlo je do pregovora o mirnoj predaji vojnog odmarališta «Istra» u Crikvenici i skladišta «Jasenova» u Selcu. To je uspješno završeno, a rezultat su bile velike količine hrane, nešto naoružanja i veliki prostor.

Plan obrane Općine Crikvenica usvojen je u ožujku 1991. godine, a u njegovoj izradi sudjelovali su zaposlenici Općinskog štaba TO, Općinskog sekretarijata NO i predstavnici svih političkih stranaka.

Ubrzo je formirana brigada TO od 1.600 u potpunosti opremljenih vojnika te Narodna zaštita. Narodna zaštita bavi se utvrđivanjem i zaprečavanjem točaka obrane te uređenjem skloništa. Zapovjednik NZ bio je Milan Pađen, a zamjenik Ivan Car.

MOBILIZACIJA

Nakon agresije na Sloveniju uvode se mjere pripravnosti. Tako se 12. srpnja mobilizira sastav Štaba TO (mirnodopska jezgra do 50%) za osiguranje Hidrocentrale «Nikola Tesla» u Triblju, a isto tako i Služba motrenja i obavješćivanja. Od 6. rujna 1991. godine osiguravaju se skladišta vojnih rezervi, ali i svi ostali objekti od vitalnog značaja. Osim Općinskog štaba civilne zaštite (zapovjednik Zdenko Košaroš) mobiliziraju se i svi štabovi CZ u mjesnim zajednicama.

Po zapovijedi Štaba operativne zone Rijeka 3. listopada 1991. godine mobiliziraju se specijalizirane postrojbe i dvije čete iz sastava brigade TO Općine Crikvenica pa tako ulaze u sastav 111. brigade ZNG.

Udarac groma 14. listopada 1991. godine izazvao je eksplozije u skladištima JNA na Grobniku. Uz pomoć TO JNA premješta oružje u skladišta u Sušačkoj Dragi. Na putu su ukradena dva kamiona oružja (460 cijevi) te uz pomoć riječkog rukovodstva dopremljena u skladište NO Općine Crikvenica. Kasnije se na sličan način naša TO snalazi u Delnicama, također

nakon eksplozije u skladištu, a određena količina oružja potajno je kupljena na inozemnom tržištu. Tako su zadovoljene osnovne potrebe naše Općine u naoružanju.

16. prosinca 1991. godine formira se 155. brigada. Uz vojnike s područja crikveničke općine u sastav ulaze Senjani, Rabljani, Krčani, Riječani i Opatijci. U brigadi su bila 3.822 vojnika, 191 časnik i 193 dočasnika. S našeg područja na poziv se odazvalo više od 90 % vojnika, a kroz brigadu je prošlo 11,5 % ukupnog stanovništva.

DJELOVANJE

U noći 3. siječnja 1992. godine iz TN «Zagori» 155. brigada kreće u Liku gdje zauzima položaje na području Baških Oštarija, Brušana, Trnovca, Smiljana te u okolici Ramljana i Drenovog klanca. Ova je brigada rasformirana 27. lipnja 1992. godine (opširnije o 155. brigadi piše Ivica Šubat u «Primorskim novinama» – poseban prilog od 16. prosinca 2001. godine). Pripadnici sada već bivše 155. brigade raspoređuju se na dužnosti u 138. delničku brigadu kao 1. domobranska bojna (zapovjednik Slaven Gojić), 143. ogulinsku brigadu, (zapovjednik Ivica Crnić) i 133. otočku brigadu, (zapovjednik Milorad Krmpotić). U manjem broju nalaze se u 118. brigadi, 203. brigadi PZO, 9. gardijskoj brigadi, u 305. logističkoj bazi, u HOS-u i u mnogim specijalnim jedinicama.

Branitelji (ukupno oko 2.100) s našeg područja sudjelovali su gotovo u svim djelovanjima HV-a, što znači od priprema te u obrani Vukovara, do finalnih akcija kao što su «Bljesak» i «Oluja».

NAKON POBJEDE

Radost izazvanu pobjedom u Domovinskom ratu zasjenila je spoznaja o njegovim žrtvama. Šesnaest smrtno stradalih, šezdeset ratnih vojnih invalida i tri suicida (kao posljedica tzv. «vijetnamskog sindroma» ili PTSP-a) tužna je bilanca ratnog uspjeha branitelja iz crikveničko-vinodolskog kraja.

Danas na ovom području djeluje sedam udruga razvojačenih branitelja koje se bore za obećana prava svojim članovima. To su HVIDRA (Hrvatski vojni invalidi Domovinskog rata), HČZ (Hrvatski časnički zbor), UHVDR (Udruga hrvatskih veterana Domovinskog rata – tri udruge – Crikvenica, Novi Vinodolski i Bribir) i UHDDR (Udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata – dvije udruge – Crikvenica i Novi Vinodolski).

Još treba naglasiti kako se u Domovinski rat uključila kompletna populacija, dakle, ne samo vojnici na liniji bojišnice. Narod se tijekom cijelog rata organizirano brinuo za svoje branitelje osiguravajući sve potrepštine kako se vojnici na bojišnici ne bi našli u oskudici.

Spomenimo i brigu o prognanicima i izbjeglicama iz raznih krajeva naše domovine pa i iz BiH. Već u ljetu 1992. godine dolaze prvi prognanici iz Vukovara, Dalmatinske zagore, Dubrovnika, Karlovca, Like i na kraju izbjeglice iz BiH. U početku nije bilo lako osigurati smještaj i ishranu za tako veliki broj osoba pa je formiran Odbor za izbjeglice u koji su ušli predstavnici Općine i Izvršnog vijeća Općine Crikvenica, zatim predstavnik Socijalne skrbi, Crvenog križa, Civilne zaštite i predstavnik Caritasa. Odbor je brinuo o smještaju, ishrani i

ostaloj problematici prognanika i izbjeglica. U početku je osiguran smještaj i ishrana u hotelima, ali nakon popune tih kapaciteta koriste se odmarališta i privatni smještaj. Inače je naš prostor poznat po skrbi za izbjeglice i to Mađare 1955. godine i Čehe 1968. godine (nakon ruske okupacije njihovih zemalja). Tada stečena iskustva itekako smo koristili i u ovom slučaju. U početku nije bilo lako osigurati ishranu za više od devet tisuća osoba, no uz pomoć naših mještana, poduzeća, donacija i Vlade RH sve smo to izdržali. Nadalje, osigurali smo smještaj za mnoge i nakon završetka Domovinskog rata. Veliku pomoć u hrani i odjeći dobivali smo od gradova-prijatelja Verbanie, Würzburga, San Diega, Milana i drugih. Svojim donacijama znatno su pomogli mnogi naši gosti i poslovni prijatelji te naši građani zaposleni u inozemstvu, kao što je obitelj Škiljan, obitelj doktora Balena, obitelj Horvat i drugi. Bilo je dana kada je odjednom došlo pet šlepera robe i hrane koju su naši ljudi uz pomoć prognanika iskrećali, uskladištili i rasporedili po objektima gdje su bili smješteni prognanici i izbjeglice.

Pored zbrinjavanja u smještaju osigurano je djeci pohađanje pet osnovnih škola, a oformljene su i nove škole za učenike iz Duge Rese, Karlovca, Osijeka, Ernestinova, Otočca, Brinja, kao i eksteritorijalne škole za strane državljane iz BiH. Za srednjoškolce osiguran je prostor u Školskom centru «Dr. Antun Barac» u Crikvenici, a više i visoke škole studenti su pohađali u Rijeci. Svi su opskrbljeni školskim knjigama i priborom.

Kako je među prognanicima i izbjeglicama bilo dosta bolesnih i starijih osoba, Odbor za prognanike se brinuo i o ispraćaju i pokopu preminulih.

Prema nekim procjenama ovdje je boravilo i više od deset tisuća prognanika i izbjeglica (uglavnom prijavljenih). Uvjereni smo da su bili zadovoljni našom gostoljubivošću, a dokaz tome može biti i to što su neke obitelji odlučile ovdje ostati i stvarati novi život.

SAŽETAK

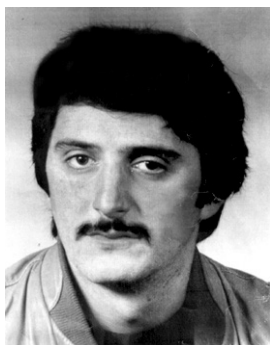
Autori donose općeniti osvrt na rezultate i posljedice Domovinskog rata, kratak opis priprema i mobilizacije te djelovanje branitelja našeg područja. Nakon toga slijedi opis prijema i brige domicilnog pučanstva za prognanike i izbjeglice te zahvala i sjećanje na naše smrtno stradale branitelje.

Bilješka o autorima

Dragutin Barac, Bribir, dipl. ing. šumarstva u mirovini

Marin Škrgatić, Crikvenica, propagandist i fotograf,
sudionik Domovinskog rata (CZ i izvjestitelj s bojišnice) i akcije «Oluja»

IN MEMORIAM ONI SU POGINULI ZA SLOBODNU HRVATSKU

Zdravko Špalj, Sibinj
19.03.1963. – 13.10.1991.

Karlo Buovac, Dramalj
24.02.1949. – 26.01.1992.

Petar Vuljak, Grižane
15.04.1964. – 10.02.1992.

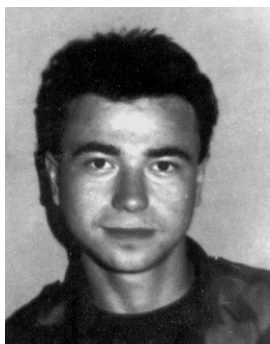
Perica Radić, Crikvenica
07.06.1964. – 20.08.1992.

Aliver Miharija, Jadranovo
01.03.1955. – 27.01.1993.

Ivan Vuljak, Grižane
27.07.1965. – 03.05.1993.

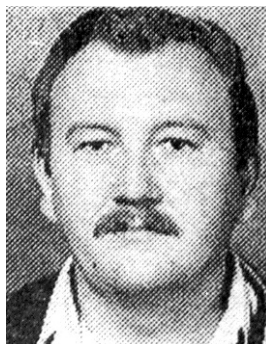
Josip Mišković, Crikvenica
24.02.1971. – 06.07.1993.

Denis Mataija, Ledenice
10.12.1967. – 07.07.1993.

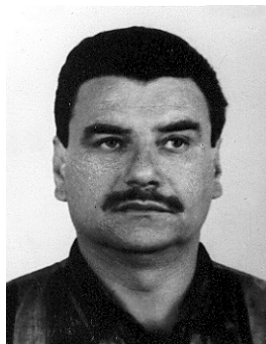
Damir Habijanec, Barci
18.12.1973. – 07.07.1993.

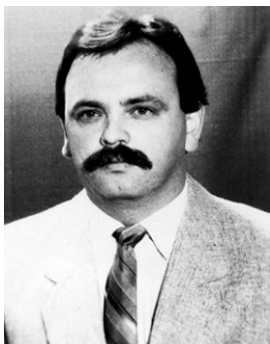
Josip Šnajdar, Tribalj
10.10.1959. – 26.01.1995.

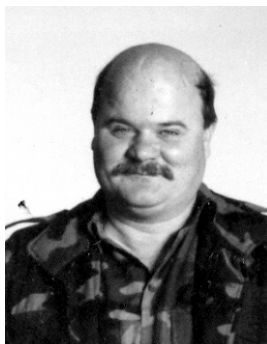
Teo Martinčić, Bribir
19.05.1971. – 04.08.1995.

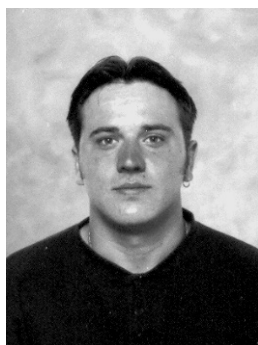
Anton Mataija, Novi Vinodolski
14.12.1950. – 04.08.1995.

Boris Malinarić, Crikvenica
01.04.1951. – 04.08.1995.

Niko Jerković, Crikvenica
30.03.1995. – 04.08.1995.

Alen Kapelari, Bribir
08.02.1972. – 06.08.1995.

Velimir Bažok, Novi Vinodolski
08.12.1970. – 01.02.1996.

Slava im i hvala!